

Sivistystä tiedolla, taidolla ja tunteella tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti

**Opetus- ja kulttuuriministeriön toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
vuosille 2020–2023. Linjaukset toiminnalliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen**

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:41

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:41

Sivistystä tiedolla, taidolla ja tunteella tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti

Opetus- ja kulttuuriministeriön toiminnallinen tasa-arvo- ja
yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2020–2023.

Linjaukset toiminnalliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen

Opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN: 978-952-263-685-0 (PDF)

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö	17.12.2019	
Tekijät	Toiminnallinen tasa-arvotyöryhmä		
Julkaisun nimi	Sivistystä tiedolla, taidolla ja tunteella tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti. Opetus- ja kulttuuriministeriön toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2020–2023. Linjaukset toiminnalliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:41		
Diaarinumero	OKM/27/040/2016	Teema	Hallinto
ISBN PDF	978-952-263-685-0	ISSN PDF	1799-0351
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-685-0		
Sivumäärä	48	Kieli	suomi
Asiasanat	tasa-arvo, yhdenvertaisuus		
Tiivistelmä	<p>Toiminnallisen tasa-arvon työryhmä vastaa opetus- ja kulttuuriministeriössä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisestä. Työryhmä valmisteli syksyllä 2018 osastojen kanssa kuvaukset toimenpiteistä, joilla ministeriö on käytännössä edistänyt tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.</p> <p>Opetus- ja kulttuuriministeriön toimikaudelle 1.3.2019–31.12.2021 asettama työryhmä on jatkanut edellisen työryhmän työtä ja tuottanut opetus- ja kulttuuriministeriön toimintaa ohjaavat linjaukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.</p> <p>Ne hyväksyttiin kansliapäällikön johtoryhmässä 24.10.2019.</p> <p>Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan on koottu opetus- ja kulttuuriministeriön yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistävät keskeiset linjaukset. Ne on työstetty yhteistyössä ministeriön yhteistoimintaryhmien kanssa. Linjaukset koskevat ministeriön 1) tulos- ja tavoiteohjausta, 2) valtionavustustoimintaa, 3) lainsäädännön valmistelua, 4) koulutusta ja 5) viestintää.</p>		
Kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	17.12.2019	
Författare	Arbetsgruppen för funktionell jämställdhet		
Publikationens titel	Bildning genom kunskap, färdigheter och känsla, jämställt och jämlikt. Undervisnings- och kulturministeriets riktlinjer för funktionell jämställdhet samt jämställdhets- och likabehandlingsplan för 2020–2023		
Publikationsseriens namn och nummer	Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2019:41		
Diarienummer	OKM/27/040/2016	Tema	Förvaltning
ISBN PDF	978-952-263-685-0	ISSN PDF	1799-0351
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-685-0		
Sidantal	48	Språk	finska
Nyckelord	jämställdhet, likabehandling		
Referat	<p>Undervisnings- och kulturministeriet har en arbetsgrupp för funktionell jämställdhet som ansvarar för främjandet av jämställdhet och likabehandling inom ministeriet. Hösten 2018 utarbetade arbetsgruppen i samråd med avdelningarna vid ministeriet en beskrivning av de åtgärder genom vilka ministeriet i praktiken har främjat jämställdhet och likabehandling.</p> <p>Den arbetsgrupp som tillsatts av undervisnings- och kulturministeriet för mandatperioden 1.3.2019–31.12.2021 har fortsatt den föregående arbetsgruppens arbete och tagit fram riktlinjer för styrningen av verksamheten vid ministeriet i syfte att främja jämställdhet och likabehandling. Dessa godkändes i kanslichefens ledningsgrupp 24.10.2019.</p> <p>I jämställdhets- och likabehandlingsplanen har undervisnings- och kulturministeriet samlat ministeriets centrala riktlinjer för främjande av jämställdhet och likabehandling. Dessa har beretts i samråd med ministeriets samarbetsgrupper. Riktlinjerna gäller ministeriets 1) resultat- och målstyrning, 2) statsunderstödsverksamhet, 3) beredning av lagstiftning, 4) fortbildning och 5) kommunikation.</p>		
Förläggare	Undervisnings- och kulturministeriet		
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vnjulkaisumyynti.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Education and Culture	17th December 2019	
Authors	Working group on operational gender equality		
Title of publication	Championing education and culture with knowledge, skills and feeling through gender equality and non-discrimination. The Ministry of Education and Culture's guidelines for inclusion in the 2020–2023. Action plan for operational gender equality and non-discrimination		
Series and publication number	Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2019:41		
Register number	OKM/27/040/2016	Subject	Administration
ISBN PDF	978-952-263-685-0	ISSN (PDF)	1799-0351
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-685-0		
Pages	48	Language	Finnish
Keywords	gender equality, non-discrimination		
<p>Abstract</p> <p>The working group on operational gender equality is responsible for promoting gender equality and non-discrimination at the Ministry of Education and Culture. In autumn 2018, the working group drew up descriptions of the measures taken by the Ministry to promote gender equality and non-discrimination in practice.</p> <p>The working group, appointed by the Ministry of Education and Culture for a term running from 1 March 2019 to 31 December 2021, has continued the work of the previous working group by producing guidelines for Ministry actions to promote gender equality and non-discrimination. The senior management group working under the Permanent Secretary approved the guidelines on 24 October 2019.</p> <p>The action plan for gender equality and non-discrimination contains the Ministry's key guidelines for promoting gender equality and non-discrimination. The Ministry's collaborative working groups contributed to drafting the guidelines, which cover the Ministry's 1) performance and targets; 2) discretionary government transfers; 3) legislative drafting; 4) education and training; and 5) communications.</p>			
Publisher	Ministry of Education and Culture, Finland		
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: vnjulkaisumyynti.fi		

Sisältö

Tiivistelmä	9
1 Lähtökohtana tasa-arvo ja yhdenvertaisuus	11
1.1 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus hallitusohjelmassa	11
1.2 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus opetus- ja kulttuuriministeriön strategisena tavoitteena	13
1.3 Työryhmän asettaminen ja toimintatavat	14
2 Sovellettava lainsäädäntö	17
2.1 Yhdenvertaisuus	17
2.2 Tasa-arvo	18
3 Toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus opetus- ja kulttuuriministeriössä	19
3.1 Toiminnallisen suunnittelun lähtökohdat opetus- ja kulttuuriministeriössä	19
3.2 Toiminnan- ja talouden seurantatiedot (TTS)	19
3.3 Poliittikaohjelmien seurantatiedot	20
3.4 Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden valtavirtaistaminen	20
4 Opetus- ja kulttuuriministeriön linjaukset yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi vuosina 2020–2023	21
4.1 Tulos- ja tavoiteohjaus	21
4.2 Valtionavustustoiminta	22
4.3 Laki- ja säädösvalmistelu	22
4.4 Koulutus	23
4.5 Viestintä	23
4.6 Seuranta	24
Liitteet	17
Liite 1. Tietopyyntö osastoille ja yksiköille	27
Liite 2. Nuoriso- ja liikuntapolitiikan osaston (NUOLI) vastaukset	29
Liite 3. Kulttuuri- ja taidepolitiikan osaston (KUPO) vastaukset	38
Liite 4. Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan sekä lukiouudistuksen osaston (KTLO) vastaukset	40
Liite 5. Kansainvälisten asiain sihteeristön (KAS) vastaukset	42
Liite 6. Ammatillisen koulutuksen osaston (AMOS) vastaukset	44
Liite 7. Talousyksikön (TAL) vastaukset	45
Liite 8. Yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen osaston (YVA) vastaukset ...	46

TIIVISTELMÄ

Viranomaisen velvollisuus on arvioida yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista toiminnassaan sekä ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeanlaisia.

Opetus- ja kulttuuriministeriöllä on toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma vuosille 2018–2022. Opetus- ja kulttuuriministeriössä tasa-arvosuunnitelma ja yhdenvertaisuussuunnitelma on valmisteltu omina kokonaisuuksinaan. Hallintoyksikkö on vastannut tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden henkilöstöpoliittisesta suunnittelusta ja toiminnallinen tasa-arvoryhmä muusta toiminnallisesta suunnittelusta.

Aiempi opetus- ja kulttuuriministeriön toiminnallisen tasa-arvon työryhmä (13.5.2016–31.12.2018) vastasi toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisestä ministeriössä. Se valmisteli syksyllä 2018 yhdessä osastojen kanssa kuvaukset toimenpiteistä, joilla ministeriö on käytännössä edistänyt yhdenvertaisuutta. Osastojen ja OKM:n yhteistyöryhmien kanssa on valmisteltu esitys opetus- ja kulttuuriministeriön linjauksiksi yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimikaudelle on 1.3.2019–31.12.2021 asettama työryhmä on jatkanut edellisen työryhmän työtä ja tuottanut opetus- ja kulttuuriministeriön toimintaa ohjaavat linjaukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2020–2023 -linjaukset toiminnalliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen hyväksyttiin kansliapäällikön johtoryhmässä 24.10.2019.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslinjaukset 2020–2023

- Ministeriön tulos- ja tavoiteohjauksessa huomioidaan yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Ministeriö seuraa ja tukee tulos- ja tavoiteohjattavien toimintaa yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoasioiden edistämiseksi. Tulos- ja tavoiteohjattavien yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien tulee vastata yhdenvertaisuuslain vaatimuksia.
- Ministeriö täydentää opetus- ja kulttuuriministeriöstä myönnettävien yleisavustusten myöntöperusteita siten, että vuoden 2020 alusta saakka hakijan on noudatettava laissa säädettyjä tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä määräyksiä. Myös virastojen edellytetään noudattavan vastaavaa käytäntöä niiden myöntäessään valtionavustuksia.
- Ministeriön säädösvalmistelussa otetaan huomioon yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskeva lainsäädäntö. Ministeriössä tehdään aiempaa laajemmin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arviointeja hallituksen esityksiä valmisteltaessa.
- Ministeriö huomioi yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisen koulutussuunnittelussa ja koulutustilaisuuksien järjestämisessä sekä lisää esteettömyys- ja saavutettavuusohjeet kokous- ja seminaarikutsuihin.
- Yhdenvertaisuusarviointiin ja sukupuolivaikutusten arviointiin liittyvää osaamista jaetaan ministeriössä osastojen kesken ja henkilöstökoulutusta lisätään (mm. säädösvalmistelijoille suunnatut koulutukset). Osaamista ja koulutusta tarjotaan myös tulos- ja tavoiteohjattaville.
- Ministeriö viestii toiminnallista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävästä asioista ja varmistaa, että viestintä on eri väestöryhmien saatavilla ja saavutettavissa. Ministeriö viestii monikanavaisesti ja saavutettavuusvaatimukset huomioiden. Viestinnässä käytetään selkeää virkakieltä. Viittomakieliset, näkövammaiset ja muut erityisryhmät huomioidaan sisällöntuotannossa. Huolehditaan viestinnän kielellisestä tasa-arvosta erityisesti ruotsinkielistä väestöä ajatellen.

1 Lähtökohtana tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

1.1 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus hallitusohjelmassa

Pääministeri Marinin hallituksen tavoitteena on nostaa Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. Hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti hallituksen tavoitteena on "kunnianhimoisesti parantaa tasa-arvoa yhteiskunnan eri osa-alueilla".

"Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala on hallitusohjelman tasa-arvotavoitteiden näkökulmasta keskeisessä asemassa. Eriarvoisuuden vähentäminen, oppimiserojen kaventaminen, syrjäytyminen ehkäisy ja koulutuksen segregaatian purkaminen ovat kaikki merkittäviä tasa-arvotoimia."

Hallitusohjelman kirjaus tasa-arvon tilan seuraamiseksi kehitettävästä seurantajärjestelmästä on merkittävä: *"Tasa-arvon seuraamiseen luodaan valtion eri hallinnonalat kattava seurantajärjestelmä."*

Seuranta vaatii mittareita tavoitteiden seurannan välineiksi. Hallituskaudella laadittavia ohjelmia on muun muassa hallituksen tasa-arvo-ohjelma, josta hallitusohjelmassa on kirjaus: *"Laaditaan laaja-alainen tasa-arvo-ohjelma, jolla koordinoidaan toimenpiteitä tasa-arvoisen yhteiskunnan saavuttamiseksi."*

Hallitus on ohjelmassaan myös sitoutunut tasa-arvon edistämiseen kaikissa keskeisissä uudistuksissa ja talousarvioprosessissa.

Hallitusohjelmassa on vahvat kirjaukset myös yhdenvertaisuuden edistämiseksi. *"Suomi on entistä tasa-arvoisempi ja yhdenvertaisempi maa, jossa luottamus lisääntyy ja jokainen ihminen on arvokas. Ihmisten hyvinvointi-, terveys- ja tuloeroja kavennetaan ja osallisuutta lisätään. Suomi edistää ihmisoikeuksia, hyvinvointitaloutta ja edellytyksiä ihmisen hyvälle elämälle läpi koko elämänsäkaaren. Ihmisillä on mahdollisuus hyvinvointia tukeviin valintoihin."*

Keskeisiä tasa-arvon edistämisen tavoitteita ovat muun muassa:

- Sähköisten julkisten palveluiden esteettömyyttä parannetaan.
- Selkokielen käyttöä lisätään. Tämä liittyy linjauksiin viestinnän osalta.
- Viranomaispalveluja kehitetään sellaisille, joilla ei ole mahdollisuutta käyttää sähköisiä palveluita.
- Hallitus sitoutuu sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen muun muassa työarvioprosessissa ja kaikissa keskeisissä uudistuksissa.
- Hallitus varmistaa kielellisten oikeuksien toteutumisen viranomais-toiminnassa, hallinnossa ja lainvalmistelussa.
- Lainvalmistelijoiden osaamista perus- ja ihmisoikeuskysymyksissä vahvistetaan. Ministeriöiden rajat ylittävää tukea lisätään, jotta lakien vaikutukset tasa-arvoon voidaan arvioida perusteellisesti.
- Sukupuolivaikutusten arvioinnin pitää sisältyä kaikkien ministeriöiden alaisten hallinnon toimintoihin.
- Tasa-arvon seuraamiseen luodaan valtion eri hallinnonalat kattava seurantajärjestelmä.

Keskeisiä yhdenvertaisuuden edistämisen tavoitteita ovat muun muassa:

- Vammaisten ihmisten yksilöllisten tarpeiden parempi huomioon ottaminen toteutetaan osana vammaispalvelulain uudistusta.
- Päätösten hyvinvointi- ja terveysvaikutukset arvioidaan kattavasti. Parannetaan kansansairauksien ehkäisyn ja hoidon vaikuttavuutta. Lisätään matalan kynnyksen elintapaohjausta ja ennaltaehkäiseviä toimia.
- Alhainen syntyvyys, väestön ikääntyminen, lapsiperheköyhyys ja ylisukupolvinen syrjäytyminen haastavat yhteiskuntaamme. Haasteisiin vastaamiseksi käynnistetään parlamentaarinen komiteavalmistelu kansallisen, YK:n lapsenoikeuksien sopimukseen perustuvan, lapsistrategian luomiseksi.
- Laaditaan poikkihallinnollinen ikäohjelma yhteistyössä eri ministeriöiden, kuntien, kolmannen sektorin ja muiden tahojen kanssa. Nostetaan muistisairauksien ennaltaehkäisy muiden kansansairauksien rinnalle.

1.2 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus opetus- ja kulttuuriministeriön strategisena tavoitteena

Opetus- ja kulttuuriministeriön strategiatyö toteutettiin vuonna 2019. Strategia ulottuu vuoteen 2030 ja sivistys, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat tärkeä osa sen arvopohjaa.

Strategiakirjauksen mukaan sivistys näkyy ja vaikuttaa yhteiskunnassamme osaamisena, luovuutena, osallisuutena, globaalina ja yhteiskunnallisena vastuuna, kansainvälisyytenä, moninaisuuden ymmärtämisenä, toisista välittämisenä ja hyvinvointina. Sivistynyt ihminen kokee elämän merkityksellisenä, ja merkityksellisyyden kokemus lisää luottamusta yhteiskuntaan ja yhteiskunnassa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toimialoineen vastaa yhteiskunnan sivistysperustasta. Varhaiskasvatus, koulutus, tiede, taide ja kulttuuri, liikunta ja nuorisotyö uudistavat yhteiskuntaa ja luovat sivistystä. Uudistumiskyky turvaa hyvinvointia ja kestäväen kasvun.

Strategian mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriön toimintaan vaikuttavat:

- erilaistuvat arvot ja asenteet
- eriarvoistuminen ja polarisaatio
- tieteen, teknologian ja talouden kehitys
- globalisaatio ja työn murros
- globaali vastuu
- ilmastonmuutos
- väestörakenteen muutos

Strategian toimintalupauksena opetus- ja kulttuuriministeriö muun muassa lujittaa tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja keskinäistä kunnioitusta sekä luo edellytyksiä kaikkien merkitykselliselle elämälle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö vaikuttaa toiminnallaan siihen, että 1) kaikkien kyvyt ja osaaminen vahvistuvat 2) luova, tutkiva ja vastuullinen toiminta uudistaa yhteiskuntaa 3) merkityksellisen elämän edellytykset turvataan yhdenvertaisesti. Nämä muodostavat vahvan pohjan yhdenvertaisuuden edistämiseksi opetus- ja kulttuuriministeriössä.

1. Kaikkien kyvyt ja osaaminen vahvistuvat tarkoittaa muun muassa sitä, että:
 - Sivistykselliset oikeudet toteutuvat yhdenvertaisesti.
 - Mahdollisimman moni lapsi ikäluokasta osallistuu varhaiskasvatukseen.
 - Jatkuva oppiminen kuuluu kaikille.

2. Luova, tutkiva ja vastuullinen toiminta uudistaa yhteiskuntaa tarkoittaa muun muassa sitä, että:
 - Tiede ja taide, kasvatus, koulutus, nuorisotyö ja liikunta tukevat tutkivaa, luovaa, vastuullista ja kansainvälistä elämänsäntettä.
3. Merkityksellisen elämän edellytykset turvataan yhdenvertaisesti tarkoittaa muun muassa sitä, että:
 - Aktiivinen kansalaisuus ja elämäntapa vahvistuvat ja liikunnan, taiteen ja kulttuurin harrastaminen lisääntyvät.
 - Lasten ja nuorten ääni vaikuttaa yhteiskunnassa.
 - Yhteinen vastuu, osallisuus, avoimuus ja yhteisöllisyys lisääntyvät.

Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa edellä mainittujen vaikuttavuutta tavoitteille asetettuun mittarein. (Opetus- ja kulttuuriministeriön strategia 2030. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:12.)

1.3 Työryhmän asettaminen ja toimintatavat

Opetus- ja kulttuuriministeriöllä on toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma vuosille 2018–2022.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä tasa-arvosuunnitelma ja yhdenvertaisuussuunnitelma on valmisteltu omina kokonaisuuksinaan. Hallintoyksikkö on vastannut tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden henkilöstöpoliittisesta suunnittelusta ja toiminnallinen tasa-arvoryhmä muusta toiminnallisesta suunnittelusta.

Aiempi opetus- ja kulttuuriministeriön toiminnallisen tasa-arvon työryhmä (13.5.2016–31.12.2018) vastasi toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisestä ministeriössä. Työryhmä valmisteli syksyllä 2018 yhdessä osastojen kanssa kuvaukset niistä toimenpiteistä, joilla ministeriö on käytännössä edistänyt tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Osastojen ja OKM:n yhteistyöryhmien kanssa on valmisteltu alustava esitys opetus- ja kulttuuriministeriön linjauksiksi tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimikaudelle 1.3.2019–31.12.2021 asettama työryhmä on jatkanut edellisen työryhmän työtä sekä tuottanut opetus- ja kulttuuriministeriön toimintaa ohjaavat linjaukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Työryhmän jäsenet (1.3.2019–31.12.2021):

- ylijohtaja Tapio Kosunen (puheenjohtaja)
- kansainvälisten asiain johtaja Jaana Palojärvi (varapuheenjohtaja)
- opetusneuvos Jukka Lehtinen
- kulttuuriasiainneuvos Maija Lummepuro
- erityisasiantuntija Marleena Luopa
- ylitarkastaja Anna Mikander
- viestintäasiantuntija Heidi Mäenpää (1.3–15.9.2019)
- suunnittelija Toni Piispanen (sihteeri)
- opetusneuvos Katri Tervonen
- erityisasiantuntija Hannu Vainonen

Suunnitelman pohjaksi työryhmä keräsi tietoa ministeriön eri osastoilta siitä, miten ne ovat edistäneet toiminnassaan yhdenvertaisuutta suhteessa sidosryhmiin. Tavoitteena oli opetus- ja kulttuuriministeriön osastojen ja yksiköiden näkökulmasta hahmottaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista ministeriön toiminnassa.

Toiminnallisen tasa-arvotyöryhmän arvion mukaan opetus- ja kulttuuriministeriössä edistetään sinänsä menestyksellisesti sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, mutta syventämistä vielä tarvitaan, jotta lain tuoma edistämismääräys täytetään täysimääräisesti.

Osastojen vastauksista kävi ilmi, että opetus- ja kulttuuriministeriössä yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään lainsäädännön toimeenpanon ja hallituksen esitysten valmisteluun liittyen, ohjelmien toteutuksessa, strategisessa suunnittelussa ja hallinnonalan ohjauksen yhteydessä sekä osana valtionavustuspolitiikkaa.

Konkreettisina toimina osastojen vastauksissa mainittiin muun muassa se, että kaikkien avustusten yleisissä perusteissa yhtenä kriteerinä on sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Esimerkiksi kulttuuripolitiikan ja liikunnan toimialojen virastojen tulosohtausmenettelyissä virastoja pyydetään raportoimaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen liittyvistä toimistaan.

OKM:n ja korkeakoulujen välisiin sopimukseen vuosille 2017–2020 on kirjattu yhteiset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustavoitteet.

Tiedevirastojen (Suomen Akatemia, Varastokirjasto, Kotimaisten kielten keskus ja Kansallisarkisto) sopimukseen on kirjattu siten, että asianomaiset tiedevirastot edistävät toiminnassaan sukupuolten välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Ne myös raportoivat sukupuolten välisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisestä sekä konkreettisista

toimistaan. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat usein esillä myös ministeriön kansainvälisessä toiminnassa ja yhteistyössä.

Osastojen vastauksissa korostui myös viranomaisten velvollisuus edistää aktiivisesti yhdenvertaisuuden toteutumista omalla hallinnonalallaan. Sen toteutumista on tarvittaessa tuettava myönteisen erityiskohtelun avulla. Viestinnässä osastot kiinnittivät huomiota siihen, että viestinnän onnistuminen (saavutettava viestintä) edellyttää resurssisuunnittelua ja rahoituksen allokointia esimerkiksi viittomatulkkaukseen kahdella kielellä suomeksi ja suomenruotsiksi.

Käytännön ehdotuksena keskusteltiin muun muassa siitä, voidaanko ministeriön tilojen uudistamisen yhteydessä asentaa yhteisiin kokoustiloihin induktiosilmukka ja merkitä kokoushuoneiden nimet pistekirjoituksella.

Osastojen kuvaukset ovat tämän suunnitelman liitteinä.

2 Sovellettava lainsäädäntö

Viranomaisena opetus- ja kulttuuriministeriön on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista sekä toimintansa että työnantajaroolinsa osalta ja laadittava suunnitelma sen edistämiseksi kaikkien yhdenvertaisuuslaissa kiellettyjen syrjäntäperusteiden osalta, joita ovat ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja muu henkilöön liittyvä vastaava syy.

Yhdenvertaisuussuunnitelman ulkopuolelle jäävät kielletyistä syrjäntäperusteista sukupuoli mukaan lukien sukupuolivähemmistöt, joiden kohdalla tapahtuva tasa-arvoinen kohtelu sisältyy tasa-arvosuunnitelmaan.

2.1 Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Lakia sovelletaan kaikkien julkiseen toimintaan ja yksityiseen toimintaan.

Yhdenvertaisuuden edistämiseksi viitataan toimenpiteisiin, joilla pyritään ihmisten yhdenvertaisuuden toteutumiseen käytännössä ja muihin verrattuna heikommassa olevien aseman parantamiseen tosiasiallisen yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi.

Yhdenvertaisuuslain 5§:n mukaan viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Lisäksi lain 7 §:n mukaan työnantajan on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista työpaikalla ja työpaikan tarpeet huomioon ottaen kehitettävä työoloja sekä niitä toimintatapoja, joita noudatetaan henkilöstöä valittaessa ja henkilöstöä koskevia ratkaisuja tehtäessä.

Uusi yhdenvertaisuuslainsäädäntö valmisteltiin oikeusministeriön johdolla. [Yhdenvertaisuuslaki](#) (1325/2014) tuli voimaan 1.1.2015. Uudessa laissa yhdenvertaisuussuunnittelun vaatimus on laajentunut ja koskee viranomaisten lisäksi koulutuksen järjestäjiä ja niiden ylläpitämiä oppilaitoksia sekä työnantajia.

Suunnitelman tulee kattaa myös kaikki syrjintäperusteet. Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimiin sen edistämiseksi.

Toimenpiteiden toteuttamista varten laaditaan toimeenpanosuunnitelma. Työnantajien on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista työpaikalla ja laadittava suunnitelma sen edistämiseksi, jos työnantajan palveluksessa on säännöllisesti yli 30 henkilöä.

2.2 Tasa-arvo

[Lailla naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta](#) (609/1986; jäljempänä tasa-arvolaki) pyritään estämään sukupuoleen perustuvaa syrjintää ja edistämään naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantamaan naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.

Tasa-arvolain 6 §:n mukaan tasa-arvosuunnitelmaan (henkilöstöpoliittinen osa) tulee sisällyttää selvitys työpaikan tasa-arvotilanteesta ja sen osana erittely naisten ja miesten sijoitumisesta eri tehtäviin sekä koko henkilöstöä koskeva palkkakartoitus naisten ja miesten tehtävien luokituksesta, palkoista ja palkkaeroista.

Lisäksi suunnitelmassa tulee olla arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista. Tasa-arvosuunnitelma on laadittava yhteistyössä luottamusmiehen, luottamusvaltuutetun, työsuojeluvaltuutetun tai muiden henkilöstön nimeämien edustajien kanssa. Henkilöstöllä on oltava riittävät osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet suunnitelmaa laadittaessa. Tasa-arvolain 6 a §:n mukaan tasa-arvosuunnitelmasta ja sen päivittämisestä on tiedotettava henkilöstölle.

3 Toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus opetus- ja kulttuuriministeriössä

3.1 Toiminnallisen suunnittelun lähtökohdat opetus- ja kulttuuriministeriössä

Toiminnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusarvioinnin on kohdistuttava siihen, miten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulma on otettu huomioon viranomaisen tehtäviin kuuluvien toimintojen järjestämisessä. Sen on kohdistuttava myös siihen, miten sen toiminta on tosiasiallisesti vaikuttanut syrjinnän vaarassa olevien ryhmien asemaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö arvioi toimialallaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista esimerkiksi asioiden valmistelussa, päätöksenteossa, hallintotoiminnassa ja -tavoissa, johtamisessa, tulosohjauksessa ja tulossopimuksissa, taloussuunnittelussa, strategisessa suunnittelussa ja tiedotuksessa. Laajoissa tai muutoin merkitykseltään tärkeissä hankkeissa on myös arvioitava, vaikuttaako hanke syrjinnän vaarassa olevien ryhmien oikeuksiin, velvollisuuksiin tai asemaan. Opetus- ja kulttuuriministeriö ryhtyy arvioinnin lisäksi mukaan tarvittaviin toimenpiteisiin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi.

3.2 Toiminnan- ja talouden seurantatiedot (TTS)

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja hallinnonalan suunnittelumääräykset edellyttävät, että osana toiminnan ja talouden suunnittelua huomioidaan toimintapoliittiset linjaukset, joissa näkyvät konkreettisina toimenpiteinä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuminen. Näiden toimenpiteiden toteutumista arvioidaan osana vuosittaista toimintakertomusta.

3.3 Poliittikaohjelmien seurantatiedot

Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen hallituksen tasa-arvo-ohjelmasta 4.5.2016. Toimenpiteiden toteuttamista tukee ja seuraa ohjelmalle asetettava työryhmä, joka raportoi hallitukselle. Valtioneuvostossa työtä koordinoi sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

Ohjelma on väline tasa-arvopoliittikan koordinoimiseksi valtioneuvostossa, ja siihen sisältyy kaikkien ministeriöiden toimenpiteitä. Tämä järjestyksessä kuudes hallituksen tasa-arvo-ohjelma on rakennettu siten, että naisten ja miesten asemaa parantavien toimenpiteiden lisäksi tasa-arvotavoitteet ovat osa merkittäviä yhteiskunnallisia uudistuksia ja hankkeita.

Tasa-arvo-ohjelmalla vastataan Yhdistyneiden kansakuntien naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen ja Euroopan neuvoston niin kutsutun Istanbulin sopimuksen velvoitteisiin. Ohjelman toimenpiteet on viimeistely yhteistyössä ministeriöiden kanssa ja toimenpiteet keskittyvät kuuteen teema-alueeseen:

- työelämän tasa-arvon vahvistaminen
- työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen ja vanhemmuuden tukeminen
- tasa-arvon edistäminen koulutuksessa ja liikunnassa
- naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan vähentäminen
- miesten hyvinvoinnin ja terveyden vahvistaminen
- sukupuolten tasa-arvon edistäminen yhteiskunnallisissa päätöksenteossa

Valtioneuvoston tasa-arvo-ohjelman toimenpiteiden toteuttamista koordinoi ja seuraa tasa-arvo-ohjelmatyöryhmä, joka laati ohjelman toteuttamisesta hallitukselle väliraportin syksyllä 2017 ja loppuraportin vuoden 2019 alussa.

3.4 Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden valtavirtaistaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriössä on viime vuosina kiinnitetty erityistä huomiota tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden valtavirtaistamisen tarpeeseen. Yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi säädös- ja poliittikaohjelmien valmistelussa on tärkeää. Ministeriössä tehdyt lakiuudistusten valmistelua koskevat selvitykset ovat lisänneet henkilöstön yhdenvertaisuusvaikutusten arvioinnissa tarvittavaa asiantuntemusta.

Asiantuntemukseen liittyvän osaamisen ja tiedon siirtäminen sekä jakaminen ministeriön osastojen välillä on tärkeää. Sen tehostaminen on yksi säädösvalmistelun tavoitteista. Sekä substanssiin että menetelmiin liittyvää koulutusta voidaan tarjota osana säädösvalmistelijoille suunnattuja koulutuksia.

4 Opetus- ja kulttuuriministeriön linjaukset yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi vuosina 2020–2023

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan päädyttiin kokoamaan opetus- ja kulttuuriministeriön yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistävät keskeiset linjaukset. Linjaukset on työstetty yhdessä ministeriön yhteistoimintaryhmien kanssa ja ne koskevat ministeriön tulos- ja tavoiteohjausta, valtionavustustoimintaa, lainsäädännön valmistelua, koulutusta ja viestintää.

4.1 Tulos- ja tavoiteohjaus

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla tulos- ja tavoiteohjauksessa huomioidaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo. Ministeriö seuraa ja tukee tulos- ja tavoiteohjattavien toimintaa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioiden edistämiseksi.

Tulos- ja tavoiteohjattavien yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien tulee vastata yhdenvertaisuuslain vaatimuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriö on tehnyt toimenpiteitä suosituksen suuntaisesti kauden 2020–2023 aikana valmisteltavien tulossopimusten osalta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kannustaa tulos- ja tavoiteohjauksen piirissä olevia virastoja tekemään yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmista konkreettisia ja paikallisiin olosuhteisiin sopivia. Suunnitelmia ja niiden toteuttamista seurataan ja seurannan määräaika, seurannatapa sekä vastuutaho määritellään. Ministeriö muistuttaa tulos- ja tavoiteohjattavia sidosryhmien kuulemisen tärkeydestä niiden laatiessa omia yhdenvertaisuussuunnitelmiaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä kansliapäällikön ja osastojen välisessä tulossuunnitelmassa huomioidaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuus vastaavalla tavalla kuin ministeriön alaisen hallinnon tulossopimuksissa.

4.2 Valtionavustustoiminta

OKM päivitti yleisavustusehtojaan ja -rajoituksiaan kesäkuussa 2019 siten, että ehtoihin otettiin seuraava kirjaus:

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. "Avustuksen saajan tulee toiminnassaan edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, sekä noudattaa tasa-arvolaissa (laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986) ja yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014) säädetyjä työnantajavelvoitteita."

OKM edellyttää, että alaiset virastot noudattavat samaa periaatetta myöntäessään valtionavustuksia.

Päivitetyt ehdot ja rajoitukset koskevat vuonna 2020 ja sen jälkeen toimintaan myönnettäviä yleisavustuksia. Ehdot ja rajoitukset ovat osa avustuspäätöstä ja ne kirjataan sen liitteeseen. Päätöskirjeeseen sisällytetään vain mahdolliset lisäehdot tai poikkeamat yleisehdoista.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioista kysytään myös haku- ja selvityslomakkeissa (avustuksen yleiset perusteet).

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että avustuksensaaja ottaa toiminnassaan huomioon yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotavoitteet sekä henkilöstöpoliittisesta että toiminnallisesta näkökulmasta siinä laajuudessa kuin toiminnan luonne sitä vaatii.

4.3 Laki- ja säädösvalmistelu

Opetus- ja kulttuuriministeriön säädösvalmistelussa otetaan huomioon yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskeva lainsäädäntö. Ministeriössä tehdään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arvioinnit hallitusten esityksiä valmisteltaessa.

Tietoisuuden ylläpitämiseksi ja lisäämiseksi ministeriö informoi ja kouluttaa laki- ja säädösvalmisteluun osallistuvaa henkilökuntaa yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyvistä, valmistelussa huomioon otettavista asioista sekä ja tuo aktiivisesti esille yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosäädösten vaikutuksia ministeriön eri toimiin.

Laki- ja säädösvalmistelussa kiinnitetään huomiota yhdenvertaisuuteen kielikysymyksissä.

(Ks. Valtioneuvoston lainvalmistelun kehittäminen. Valmisteluryhmän ehdotukset. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2019:17)

4.4 Koulutus

Opetus- ja kulttuuriministeriö huomioi yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisen koulutussuunnittelussa ja koulutustilaisuuksien järjestämisessä sekä lisää esteettömyys- ja saavutettavuusohjeet kokous- ja seminaarikutsuihin.

Yhdenvertaisuusarviointiin ja sukupuolivaikutusten arviointiin liittyvää osaamista jaetaan ministeriössä osastojen kesken. Henkilöstöä kannustetaan osallistumaan valtioneuvoston kanslian sekä sosiaali- ja terveysministeriön järjestämään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa käsittelevään koulutukseen. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö voi järjestää vastaavaa henkilöstökoulutusta kohdennetusti (muun muassa säädösvalmistelijoille suunnatut koulutukset).

4.5 Viestintä

Toiminnallinen tasa-arvotyöryhmä sekä opetus- ja kulttuuriministeriön viestintäyksikö huolehtivat, että tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyö tunnetaan ministeriössä nykyistä vahvemmin. Eri kohderyhmille suunnattu viestintä on keskeinen osa opetus- ja kulttuuriministeriön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman toimeenpanoa. Suunnitelmasta ja sen toteuttamisesta viestitään henkilöstölle, hallinnonalalle ja muille sidosryhmille.

Opetus- ja kulttuuriministeriö viestii toiminnallista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävästä asioista sekä varmistaa, että viestintä on eri väestöryhmien saatavilla ja saavutettavissa. Ministeriö viestii monikanavaisesti ja saavutettavuusvaatimukset huomioiden.

Viestinnässä käytetään selkeää virkakieltä. Viittomakieliset, näkövammaiset ja muut erityisryhmät huomioidaan sisällöntuotannossa. Samalla huolehditaan viestinnän kielellisestä tasa-arvosta erityisesti ruotsinkielistä väestöä ajatellen.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä saavutettava viestintä edellyttää resurssisuunnittelua ja rahoituksen allokointia esimerkiksi viittomatulkkaukseen kahdella kielellä suomeksi ja suomenruotsiksi. Käytännön ehdotuksena nousi esiin ministeriön tilojen uudistamisen yhteydessä mahdollisuus asentaa yhteisiin kokoustiloihin induktiosilmukka ja merkitä kokoushuoneiden nimet pistekirjoituksella.

Opetus- ja kulttuuriministeriö tuo vahvasti esille kansainvälisissä yhteyksissä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusperiaatteita.

4.6 Seuranta

Opetus- ja kulttuuriministeriön yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman ja -linjausten toteutumista seurataan. Toteutumisesta raportoidaan kansliapäällikön johtoryhmässä jokaisen vuoden lopussa. Osastoille tehtävä kysely ja arviointi toteutetaan joka toinen vuosi. Toimenpiteitä päivitetään tarvittaessa.

Seurantakyselystä vastaa toiminnallinen tasa-arvotyöryhmä. Tärkeimmät seurantamekanismit ovat ministeriön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysely, esteettömyyskartoitukset sekä politiikkaohjelmien seurantatietojen kerääminen.

Toiminnallisen tasa-arvon työryhmä kokoaa ja levittää hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja konkretisoimiseksi.

Taulukko 1. Opetus- ja kulttuuriministeriön tavoitteet, toimenpiteet, vastuut ja seuranta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuut	Seuranta
Tulos- ja tavoiteohjaus			
Hallinnonalan tulosohjauksessa (mm. asiakirjoissa) huomioidaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus.	Ministeriöiden ja hallinnonalan virastojen tulosopimuksissa edellytetään, että virasto laatii tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman ja raportoi ministeriölle tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimistaan.	Osastot, johto	Virasto raportoi, onko laatinut yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat (ei ole, valmisteilla, on laatinut). Virasto raportoi konkreettista toimistaan. Sidosryhmäkuulemiset.
Valtionavustukset			
Valtionavustuspäätöksissä huomioidaan yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Ministeriö pitää tärkeänä, että avustuksensaaja ottaa toiminnassaan huomioon yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotavoitteet sekä henkilöstöpoliittisesta että toiminnallisesta näkökulmasta siinä laajuudessa kuin toiminnan luonne sitä vaatii.	OKM:stä myönnettävien yleisavustusten myöntöperusteissa edellytetään vuoden 2020 alusta alkaen, että hakija noudattaa laissa säädettyjä tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä velvoitteita, joihin kuuluvat mm. tasa-arvosuunnitelma ja yhdenvertaisuussuunnitelma.	Esittelijät	Valtionavustuspäätökset, avustuksen saajien raportoinnit
Säädösvalmistelu			
Ministeriön säädösvalmistelussa huomioidaan yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskeva lainsäädäntö. Lainvalmistelijoiden osaamista perus- ja ihmisoikeuskysymyksissä vahvistetaan. (vrt. hallitusohjelma)	Ministeriössä tehdään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arviointeja hallituksen esityksiä valmisteltaessa.	Säädösvalmistelijat	arviointit
Osaamisen vahvistaminen			
Ministeriö huomioi yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisen koulutussuunnittelussa ja koulutuksissa ja tilaisuuksien järjestämisessä.	Yhdenvertaisuusarviointiin ja sukupuolivaikutusten arviointiin liittyvää osaamista jaetaan osastojen kesken.	Hallintoyksikkö, johto, tasa-arvotyöryhmä	tilaisuudet

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuut	Seuranta
Viestintä			
<p>Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioista viestitään ja niitä tehdään paremmin tunnetuksi.</p> <p>Ministeriön viestintä on selkeää ja saavutettavaa eri väestöryhmille.</p> <p>Ministeriön viestinnässä huomioidaan yhdenvertaisuus ja tasa-arvo esimerkiksi kuvituksessa, teksteissä ja viestintäkampanjoissa.</p>	<p>Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioista viestitään henkilöstölle, hallinnonalalle ja muille sidosryhmille.</p> <p>Käytetään eri viestintäkanavia monipuolisesti. Käytetään selkeää virkakieltä.</p> <p>Huolehditaan verkkopalveluiden saavutettavuudesta.</p> <p>Viittomakieliset, näkövammaiset ja muut erityisryhmät huomioidaan sisällöntuotannossa. Verkkosivujen keskeisin sisältö on tarkoitus tuottaa viittomakielellä vuoden 2020 aikana.</p> <p>Huolehditaan viestinnän kielellisestä tasa-arvosta erityisesti ruotsinkielistä väestöä ajatellen.</p> <p>Teksteissä käytetään mahdollisuuksien mukaan sukupuolineutraalia kieltä ja kuvituksessa huomioidaan se, että kuvituksella voidaan vaikuttaa mm. sukupuolistereotyyppoihin.</p> <p>Ministeriön järjestämissä tilaisuuksissa tiedotetaan tilojen esteettömyydestä.</p>	<p>viestintäyksikkö, johto, osastot, yksiköt, tasa-arvotyöryhmä</p> <p>viestintäyksikkö, kaikki virkamiehet</p> <p>viestintä, verkkosivujen päivittäjät</p> <p>viestintä</p> <p>viestintä</p> <p>viestintä, kaikki virkamiehet</p> <p>Hallinnolliset avustajat osastoilla ja yksiköissä</p>	<p>viestintäkanavat, palaute, kyselyt</p>
Hankkeet			
<p>Keskeisiin uudistushankkeisiin valtavirtaistetaan yhdenvertaisuus- ja sukupuolinäkökulma.</p>	<p>Hankkeissa tunnustetaan ja huomioidaan sukupuoli- ja yhdenvertaisuusnäkökulma nykyistä laajemmin.</p>	<p>Hankkeen vastuuvirkamies ja muut mukana olevat virkamiehet sekä heidän esimiehensä.</p>	<p>arvioinnit, selvitykset</p>
Talous			
<p>Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden talousarviotavoitteiden asettamista kehitetään koko valtiokonsernin näkökulmasta</p>	<p>Tavoitehierarkian jatkuvuus ja veloittevuus (HO, JTS, TAE, TUSO) ovat myös ensisijaisia samoin kuin indikaattorien selkeys ja läpinäkyvyys</p>	<p>Vastuuvirkamies ja muut mukana olevat virkamiehet sekä heidän esimiehensä.</p>	<p>talous, seurannat</p>
Kv.toiminta			
<p>Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo näkyvät vahvasti Suomen kaikessa toiminnassa</p>	<p>Kansainvälinen vaikuttaminen, yhteydet ja tilaisuudet</p>	<p>Johto, vastuuvirkamies ja muut mukana olevat virkamiehet sekä heidän esimiehensä.</p>	<p>tilaisuudet, arvioinnit, seurannat</p>

Liite 1. Tietopyyntö osastoille ja yksiköille

Asia: Toiminnallisen tasa-arvon työryhmä

Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut työryhmän (toiminnallinen tasa-arvotyöryhmä) ministeriön yhdenvertaisuussuunnitelman uudistamiseksi yhdessä tasa-arvosuunnitelman kanssa. Uuden yhdenvertaisuussuunnitelman tulee vastata yhdenvertaisuuslain vaatimuksia. Lisäksi työryhmä laatii esityksen hallinnonalan tulosohtajattavien virastojen yhdenvertaisuussuunnittelun tukemiseksi.

Taustaa

Uusi yhdenvertaisuuslainsäädäntö valmisteltiin oikeusministeriön johdolla. Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) tuli voimaan 1.1.2015. Aiemman yhdenvertaisuuslain (21/2004) mukaan viranomaisten tuli laatia etnisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi yhdenvertaisuussuunnitelma, jossa määritellään ne toimenpiteet, joiden avulla viranomaiset edistää yhdenvertaisuutta toiminnassaan sekä hallinto- ja toimintatavoissaan. Uudessa laissa yhdenvertaisuussuunnittelun vaatimus on laajentunut ja koskee viranomaisten lisäksi koulutuksen järjestäjiä ja niiden ylläpitämiä oppilaitoksia sekä työnantajia. Suunnitelman tulee kattaa myös kaikki syrjäntäperusteet. Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimiin sen edistämiseksi. Toimenpiteiden toteuttamista varten laaditaan toimeenpanosuunnitelma. Työnantajien on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista työpaikalla ja laadittava suunnitelma sen edistämiseksi, jos työnantajan palveluksessa on säännöllisesti yli 30 henkilöä.

Viranomaisena opetus- ja kulttuuriministeriön on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista sekä toimintansa että työnantajaroolinsa osalta ja laadittava suunnitelma sen edistämiseksi kaikkien yhdenvertaisuuslaissa kiellettyjen syrjäntäperusteiden osalta, joita ovat ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja muu henkilöön liittyvä vastaava syy. Yhdenvertaisuussuunnitelman ulkopuolelle jäävät kielletyistä syrjäntäperusteista sukupuoli ml. sukupuolivähemmistöt, joiden kohdalla tapahtuva tasa-arvoinen kohtelu sisältyy tasa-arvosuunnitelmaan.

Lisätietoja:

Yhdenvertaisuuslaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Tasa-arvolaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141329>

Tehtävät

Työryhmän tehtävänä on laatia opetus- ja kulttuuriministeriölle uusi yhdenvertaisuussuunnitelma. Tarkoituksena on osastojen ja yksiköiden näkökulmasta hahmottaa yhdenvertaisuuden toteutumista niiden toiminnassa ja ministeriössä työnantajana. Yhdenvertaisuussuunnitelma rakentuisi osastojen ja yksiköiden valitsemien painopistealueiden ympärille ja sen laatimisen yhteydessä kuultaisiin syrjinnän vaarassa olevia ryhmiä edustavien tahojen, hallinnonalan virastojen ja muiden asiantuntijoiden näkemyksiä. Toiseksi työryhmän tehtävänä on laatia suunnitelma siitä, kuinka opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan yhdenvertaisuussuunnittelua tuetaan ja miten yhdenvertaisuustilanteen kehittymistä seurataan koko hallinnonalalla.

Suunnitelmaa laatiessaan työryhmä kerää tietoa ja laatii arvion ministeriön yhdenvertaisuustilanteesta suunnitelman pohjaksi. Toiminnan yhdenvertaisuutta arvioitaessa työryhmä kartoittaa eri järjestöjen ja hallinnonalan virastojen näkemyksiä. Yhdenvertaisuuden toteutumista ministeriössä työpaikkana arvioidaan mm. henkilöstön rekrytointiin, henkilöstökoulutukseen, uralla etenemiseen, suoritusarviointiin ja palkkaukseen, työhyvinvointiin ja mahdollisiin häirintä- ja syrjintäkokemuksiin liittyen.

Lopuksi työryhmän tehtävänä on laatia ehdotus yhdenvertaisuussuunnitelmasta tiedottamiseksi ministeriön sisällä ja ulkoisesti sekä tehdä esitys siitä, miten suunnitelman toimeenpanoa seurataan ja millaisia mahdollisia toimintatapoja opetus- ja kulttuuriministeriössä luodaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioiden edistämiseksi.

Yhdenvertaisuustilanteen kartoittaminen osastoittain

Toiminnallinen tasa-arvotyöryhmä pyytää opetus- ja kulttuuriministeriön osastoilta ja yksiköiltä tiivistetyt kuvaukset tai listaukset niistä toimenpiteistä, joilla on edistetty yhdenvertaisuutta ministeriön toiminnassa suhteessa sidosryhmiin, kuten tulosohtausmenettelyissä, lainsäädäntöasioissa sekä viestinnässä ja koulutuksessa.

Vastauksista tehdään nykytilan arviointi, jonka pohjalta laaditaan yleiset linjaukset sekä tavoitteet yhdenvertaisuussuunnitelmaa koskevalle kaudelle 2019–2022.

Vastaukset pyydetään toimittamaan 30.11.2018 mennessä kirjaamoon (kirjaamo@minedu.fi) viittaamalla tämän pyynnön numeron ja päiväkseen.

Toiminnallisen tasa-arvotyöryhmän puolesta,

Ylijohtaja Esko Ranto

Liite 2. Nuoriso- ja liikuntapolitiikan osaston (NUOLI) vastaukset

Vastaus lausuntopyyntöön 17.11.2018 OKM/27/040/2016,

Asia: Toiminnallisen tasa-arvon työryhmä

Yhdenvertaisuustilanteen kartoittaminen osastoittain ja yksiköittäin

Nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto

Yhdenvertaisuutta edistävät toimenpiteet, Liikunnan vastuualue

Liikunnan vastuualueella yhdenvertaisuutta edistetään toimeenpanemalla lainsäädäntöä, ohjelmissa ja strategisessa suunnittelussa, hallinnonalan ohjauksessa sekä osana valtion-avustuspolitiikkaa.

Liikuntakulttuuriin muotoutunutta jakoa ”yleiseen” ja ”erityiseen” on viime vuosikymmeninä kyseenalaistettu. Taustalla on havainto, että väestössä on kasvava määrä ryhmiä, joiden liikunnan yhdenvertainen ja tasa-arvoinen edistäminen edellyttää ainakin jonkinasteista erityistarkastelua. Liikunnan vähemmistökeskustelu on laajentunut mainituista erityisryhmistä naisten, lasten, ikäihmisten, maahanmuuttajien ja seksuaalivähemmistöjen liikuntaan. Vähitellen tilaa on saanut myös ajatusmalli, jonka mukaan kaiken liikunnan edistämistyön tulisi lähteä – ei vain kunkin ryhmän, vaan vielä tarkemmin – kunkin henkilön omista lähtökohdista.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämässä ensisijainen velvollisuus on viranomaisilla. ”Kaiken kansan liikuttaminen” on ollut valtion liikuntahallinnon agendalla 1980-luvulta lähtien. Erityisliikunnan sekä naisten liikunnan, lasten liikunnan jne. alueilla tehty työ on luonut pohjaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edelleen edistämiseksi. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä – niin kuin se nykyään ymmärretään – ei voi kuitenkaan pitää toteutetun erityisliikuntatyön jatkeena. Jo tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen liittyvät säädökset velvoittavat aiempaa laaja-alaisempaan, syvällisempään ja kaikkia koskevaan toimintaan – myös liikunnassa.

Keskeinen säädösperusta valtiotasolla

Liikuntalaki (1979, 1998, 2015)

Liikuntalain kirjaukset ovat olleet liikuntaväelle viesti siitä, mihin suuntaan poliittishallinnollinen ohjaus on liikuntaa kulloinkin halunnut kehittää. Lakikirjaukset kertovat myös tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusajattelun kehittymisestä liikunnassa. Tuoreimmassa liikuntalakiuudistuksessa (10.4.2015) aiemman lain arvopohjaa ei sinänsä muutettu, ainoastaan täydennettiin. Olennaisinta on kuitenkin se, että arvot, joita aiemmassa laissa tavoiteltiin ”edistämällä” ja ”tukemalla”, mainitaan nyt toimintaa ohjaaviksi lähtökohdiksi:

”Lain tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat sekä ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys.” Vuoden 2015 lakiuudistuksen perusteluissa tunnustetaan paitsi perinteisten erityisryhmien tarpeet myös liikunnan eriarvoistuminen sekä vähemmistöjen yhdenvertaisuusongelmat: liikunnassa ilmenee etniseen taustaan, seksuaaliseen suuntautumiseen ja uskontoon perustuvaa syrjintää. Perusteluissa uuden lain uskottiin myös lisäävän sukupuolten välistä tasa-arvoa liikunnassa.

Liikuntalain tavoitteista (8 kpl) yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa tukevat erityisesti seuraavat: Lain tavoitteena on edistää ”eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikkua ja harrastaa liikuntaa”, ”liikunnan ja huippu-urheilun rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita” sekä ”eriarvoisuuden vähentämistä liikunnassa”.

Nuorisolaki (2006)

1 §: Lain tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen.

Nuorisolain tavoitteet ovat samansuuntaiset liikuntalain kanssa. Organisoitu liikunta on Suomessa etenkin lasten ja nuorten ”juttu”. Liikunnan tulisi tukea nuorisotyötä ja päinvaltoin. Näin myös nuorisolaki on keskeinen lasten ja nuorten liikunnan kannalta.

Perustuslaki (1999)

2 § Kansanvaltaisuus ja oikeusvaltioperiaate: Julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

6 § Yhdenvertaisuus: Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vammaisuuden, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehtoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.

16 § Sivistykselliset oikeudet: Julkisen vallan on turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Hallituksen esityksessä eduskunnalle

liikuntalaiksi (HE 190/2014 vp) muistutetaan, että mahdollisuus itsensä kehittämiseen sisältää myös mahdollisuuden liikunnan harjoittamiseen:

”Perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp) perustelujen mukaan julkisen vallan toimet, joilla edistetään yksilön mahdollisuuksia kehittää itseään, liittyvät paitsi opetukseen myös liikunnan ja muun ruumiinkulttuurin harjoittamiseen. Julkinen valta luo edellytyksiä yksilön mahdollisuudelle kehittää itseään muun muassa siten, että se ylläpitää ja tukee liikuntalaitoksia ja avustaa liikunnan harjoittamista.”

Tasa-arvolaki – laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (2014, voimaan 2015)

1 §: Lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Tasa-arvon edistämissäännökset koskevat viranomaisten, koulutuksen järjestäjien ja muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen sekä työnantajien velvollisuutta edistää tasa-arvoa. Viranomaisten tulee arvioida kaikkea toimintaansa eri sukupuolten näkökulmasta ja luoda toimintatavat tasa-arvon edistämiseksi. Tasa-arvoa edistetään myös kiintiöillä. Oppilaitoksissa ja työelämässä tasa-arvoa edistetään muun muassa tasa-arvosuunnitelmien avulla.

Syrjinnän yleiskielloissa määritellään ja kielletään sukupuoleen perustuva välitön ja välilinen syrjintä. Syrjintää on myös seksuaalinen häirintä ja sukupuoleen perustuva häirintä sekä käsky tai ohje syrjiä. Vastatoimet eli henkilön aseman heikentäminen oikeuksiin vetoamisen vuoksi on syrjintää. Syrjintäperuste voi myös liittyä läheiseen henkilöön tai syrjintä voi perustua oletukseen. Tasa-arvolain noudattamista valvovat tasa-arvovaltuutettu sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta.

(STM 2015)

Tasa-arvolakia sovelletaan pääsääntöisesti kaikessa yhteiskunnallisessa toiminnassa ja kaikilla elämänalueilla pois lukien yksityiselämän piiriin kuuluvat suhteet ja uskonnonharjoittaminen.

Yhdenvertaisuuslaki (2014, voimaan 2015)

1 §: Lain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa.

5 § *Viranomaisen velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta:* Viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin

yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muutolosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Viranomaisella on oltavasuunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Tammikuussa 2015 voimaan tullut uusi yhdenvertaisuuslaki antaa aiempaa laajempaa suojaa syrjinnältä. Velvoite edistää yhdenvertaisuutta laajeni koskemaan viranomaisten lisäksi koulutuksen järjestäjiä ja oppilaitoksia sekä työnantajia. Heillä on velvollisuus laatia suunnitelma yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Viranomaisen, koulutuksen järjestäjän ja työnantajan on tarvittaessa kohtuullisia mukautuksia tekemällä varmistettava vammaiselle henkilölle muiden kanssa yhdenvertaiset asiointi-, koulutus- ja työnsaantimahdollisuudet. Myös tarjolla olevia tavaroita ja palveluja tulee saada yhdenvertaisesti muiden kanssa. Henkilön vamma on otettava huomioon palvelutilanteessa ja pyrittävä mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi järjestämään sitä tarvitsevalle esteetön kulkureitti. (yhdenvertaisuus.fi)

Lakia sovelletaan julkisen toiminnan lisäksi yksityiseen toimintaan, ei kuitenkaan yksityiselämään, perhe-elämään ja uskonnonharjoitukseen. Suoja syrjinnältä on yhtäläinen riippumatta siitä, perustuuko syrjintä etniseen alkuperään, ikään, kansallisuuteen, kieleen, uskontoon, vakaumukseen, mielipiteeseen, terveydentilaan, vammaisuuteen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai muuhun henkilöön liittyvään syyhyn.

Lain noudattamista valvovat yhdenvertaisuusvaltuutettu, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta sekä työsuojeluviranomaiset. (yhdenvertaisuus.fi) Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien syrjinnän kieltä koskee myös järjestöjä työnantajana ja silloin, kun järjestö hoitaa julkista tehtävää tai tarjoaa jotain palvelua. Järjestöjä rahoittavat monet julkiset tahot (esim. OKM), jotka edellyttävät rahoitettavalta toiminnalta yhdenvertaisuutta ja syrjimättömyyttä. Järjestö ei ole vain työnantaja, vaan syrjimättömyyden periaate koskee myös järjestön jäseniä ja vapaaehtoisia. Näin tasa-arvo ja yhdenvertaisuus eivät ole järjestöille tai niissä toimiville mielipidekysymys, jota voidaan autonomialla perustella, vaan velvoite, jota voidaan julkisen vallan taholta ohjata, seurata, arvioida ja sanktioida.

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (hyväksytty YK:n yleiskokouksessa 2006; Suomi allekirjoitti 2007; Sopimus on Suomea sitova ratifioinnin jälkeen – arvio ratifiointiajankohdasta: 2016). Keskeinen on Artikla 30.5: Osallistuminen kulttuurielämään, virkistys- ja vapaa-ajantoimintaan ja urheiluun.

Toimenpiteet, joilla on edistetty yhdenvertaisuutta ministeriön toiminnassa suhteessa sidosryhmiin tulosohjausmenettelyissä, lainsäädäntöasioissa, viestinnässä ja koulutuksessa: Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa liikuntapolitiikan yleisestä johdosta, yhteensovittamisesta ja kehittämisestä sekä liikunnan yleisten edellytysten luomisesta valtionhallinnossa. Vuodesta 2015 eteenpäin julkisella vallalla on aiempaa vahvemmat keinot

ohjata, seurata, arvioida ja sanktioida yhdenvertaisuus- ja tasa arvokysymyksissä – myös liikunnan toimialalla. Tätä edesauttavat yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, nuorisolaki sekä uusi liikuntalaki. Käytännössä tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että ministeriö myöntää avustuksia mm. liikuntapaikkarakentamiseen, huippu-urheiluun, liikuntaa edistäville järjestöille, liikunnan koulutuskeskuksille, kuten myös kunnille.

Yhdenvertaisuuden edistäminen tulosoheutusmenettelyssä

Liikunnan toimialalla keväällä pidettävissä tulosoheutuskeskusteluissa pyydetään toimittamaan voimassa olevat yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat. Tulosoheutuskeskusteluihin yhdenvertaisuuteen liittyvistä tavoitteista.

Yhdenvertaisuuden edistäminen lainsäädäntöasioissa

Liikuntalain kirjaukset ovat olleet liikuntaväelle viesti siitä, mihin suuntaan poliittishallinnollinen ohjaus on liikuntaa kulloinkin halunnut kehittää. Lakikirjaukset kertovat myös tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusajattelun kehittymisestä liikunnassa. Tuoreimmassa liikuntalakiuudistuksessa (10.4.2015) aiemman lain arvopohjaa ei muutettu, ainoastaan täydennettiin. Arvot, joita aiemmassa laissa tavoiteltiin ”edistämällä” ja ”tukemalla”, mainitaan nyt toimintaa ohjaaviksi lähtökohdiksi.

Yhdenvertaisuuden edistäminen valtionavustustoiminnassa

OKM on uudistanut ja yhtenäistänyt valtionavustusten hakuohjeita, ja syksystä 2016 lähtien kaikkien avustusten yleisissä perusteissa on yhtenä kriteerinä sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus.

Esimerkiksi:

- *Liikuntapaikkarakentaminen*: Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjassa sukupuolten välinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat yksi avustusta puoltava kriteeri, kun valtio myöntää avustuksia liikuntapaikkarakentamiseen.
- *Liikuntajärjestöjen yleisavustukset*
 - Yleisavustuksen yhdeksi kriteeriksi on lisätty yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien velvoite. Suunnitelmista on pidetty avustuksen saajille koulutusta (klinikoita).
- Seuratoiminnan kehittämistukea, liikunnallisen elämäntavan kehittämisavustuksissa huomioidaan myös yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökulma.

Mikä on olennaista jatkossa

Yhdenvertaisuusvaikutuksia tulisi arvioida, tutkia ja seurata aktiivisesti. Ilman tietoa, on vaikea ottaa kantaa siihen, miten yksilöt kokevat mahdollisuutensa liikunnassa. Yhdenvertaisuus- että tasa-arvoperiaatteiden toteutuminen edellyttävät laajoja ennakoivia toimia, ei ainoastaan puuttumista syrjintätapauksiin. Keskeisintä on, että yhdenvertaisuuden edistämismisvelvoite otetaan huomioon kaikessa liikuntasektorin toiminnassa ja avustusten jaossa.

Yhdenvertaisuutta edistävät toimenpiteet, Nuorisotyön ja -politiikan vastuualue

Nuorisotyön ja -politiikan vastuualueella yhdenvertaisuutta edistetään toimeenpanemalla lainsäädäntöä, ohjelmissa ja strategisessa suunnittelussa, hallinnonalan ohjauksessa sekä osana valtionavustuspolitiikkaa.

Nuorisolaki

Vuoden 2017 alussa voimaan tulleen nuorisolain 1285/2016 tavoitepykälään (2 §) sisältyy yhtenä tavoitteena nuorten yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja oikeuksien toteutumisen edistäminen. Lain mukaisesti yhdenvertaisuuden edistäminen otetaan lähtökohtaisesti huomioon, yhdenvertaisuuslain säännösten ohella, kaikessa nuorisotyön ja -toiminnan edistämässä ja nuorisopolitiikassa sekä niihin liittyvässä valtionhallinnon ja kunnan vastuussa ja yhteistyössä sekä valtionrahoituksessa lain soveltamisalan mukaisesti.

Nuorisolain 1 § sisältyy vielä erikseen säännös siitä, että sen lisäksi mitä nuorisolaissa säädetään, noudatetaan Suomea sitovia kansainvälisiä velvoitteita. Tämän mukaisesti nuorisopolitiikan tavoitteissa otetaan huomioon myös Suomen kansainvälisoikeudelliset velvoitteet, kuten Suomen ratifioimat kansainväliset yleissopimukset ja alueelliset ihmisoikeussopimukset, joista moniin (esim. YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva yleissopimus, YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista ja kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva eurooppalainen puiteyleissopimus) sisältyy yhdenvertaisuutta edistämään tarkoitettuja tai syrjinnän kieltäviä sopimusmääräyksiä.

Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma

Valtioneuvosto hyväksyi 12.10.2017 valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman. Ohjelma on lakisääteinen (nuorisolain 5 §) ja nykyinen ohjelma kattaa vuodet 2017–2019. Nuorisolain soveltamista täsmentää ja täydentää nuorisotyöstä ja -politiikasta 13.4.2017 annettu valtioneuvoston asetus 211/2017.

2 §

Lain tavoite

Tämän lain tavoitteena on:

1. edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa;
2. tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä sekä niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista;
3. tukea nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa;
4. edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien toteutumista; sekä
5. parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja.

Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat:

1. yhteisvastuu, kulttuurien moninaisuus ja kansainvälisyys;
2. kestävä kehitys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen;
3. monialainen yhteistyö.

Asetuksen mukaan valtakunnallisen ohjelman valmistelussa on otettava läpäisevästi huomioon: 1) Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista ja muut nuorisolain soveltamisalaan liittyvät Suomen kansainväliset sitoumukset; 2) Euroopan unionin ja Euroopan neuvoston nuorisopoliittiset tavoitteet; ja 3) nuorten moninaisuus ja eri vähemmistöihin kuuluvat nuoret.

Yhdenvertaisuuden edistäminen on yksi nykyisen valtakunnallisen ohjelman toteuttamisen lähtökohdista. Ohjelman mukaan sen toteutuksessa (s. 3) *”on otettava huomioon saavutettavuus ja mahdollisuuksien tasa-arvon toteutuminen nuorten eri ryhmien kannalta, esimerkiksi perheiden erilaisista taloudellisista voimavaroista riippumatta. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että nuorten eri ryhmien tarpeet pyritään ottamaan huomioon mahdollisimman hyvin koko ikäryhmää koskevissa toimenpiteissä, kuten erilaisten palveluiden tarjonnassa ja osallisuuden edistämisessä.”*Tavoitteen toteutumista tullaan seuraamaan osana ohjelman kokonaisseurantaa.

Valtakunnallisten nuorisoalan osaamiskeskusten tavoiteohjaus

Uuteen nuorisolakiin sisältyvät myös säännökset valtakunnallisista nuorisoalan osaamiskeskuksista ja niiden rahoituksesta. Osaamiskeskukset kehittävät ja edistävät nuorisoalan perus- ja erityisosaamista sekä nuorisoalan asiantuntija- ja muita palveluja tuottamalla, koaamalla, hyödyntämällä tai jakamalla tietoa nuorista, nuorisotyöstä tai nuorisopolitiikasta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on nimennyt vuosiksi 2018–2019 yhteensä 11 osaamiskeskusta. Ministeriö on sopinut osaamiskeskusten kanssa niiden tehtävistä mainituille vuosille. Jokaisen osaamiskeskuksen tavoiteohjausasiakirjaan sisältyy kohta, jonka mukaan osaamiskeskuksen tulee ottaa toiminnassaan huomioon eri sukupuolten, kieliryhmien ja vammaisten nuorten tarpeet sekä kestävä kehityksen tavoitteiden ja nuorten yhdenvertaisen kohtelun edistäminen. Yhdenvertaisuuden edistämistä osaamiskeskustoiminnassa myös seurataan säännöllisesti sen varmistamiseksi, että tavoite toteutuu myös käytännössä.

Valtionavustukset

Nuorisolain tavoitepykälä ja valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma muodostavat lähtökohdan nuorisoalan kaikelle valtionavustustoiminnalle. Muun ohella tämä merkitsee sitä, että ministeriö voi avustuksia myöntäessään, lain tavoitteiden mukaisesti, asettaa etusijalle sellaisen toiminnan joka edistää yhdenvertaisuuden toteutumista nuorten keskuudessa. Vastaavasti yhdenvertaisuustavoitteen kanssa ristiriidassa oleva tai sen suhteen välinpitämätön toiminta voidaan puolestaan jättää avustamatta. Ministeriö myös seuraa säännöllisesti yhdenvertaisuuden edistämiseksi toteutettavia toimenpiteitä nuorisoalalla. Esimerkiksi valtakunnallisilta nuorisoalan järjestöiltä kysytään avustusten hakemisen yhteydessä, mitä toimenpiteitä ne toteuttavat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi omassa toiminnassaan. Saatu tieto otetaan huomioon yhtenä seikkana harkittaessa järjestöjen valtionavustuksen määrää.

Edellä mainitun, nuorisolain nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen 5 § sisältää mahdollisuuden myönteiseen erityiskohteluun, kun on kysymyksessä valtionapukelpoisuuden myöntäminen, kelpoisuutta hakeneelle kielellistä tai muuta vähemmistöä edustavalle järjestölle.

5 §*Valtakunnallisen nuorisoalan järjestön hyväksyminen valtionapukelpoiseksi*

Yhdenvertaisuuden, vähemmistöjen oikeuksien, tasa-arvon ja ihmisoikeuksien edistäminen on yhtenä seurantaperusteena ministeriön myöntäessä valtionavustuksia nuorisolan valtakunnalliseen ja kansainväliseen kehittämistoimintaan. Näihin teemoihin liittyvien hankkeiden osuus kaikista tuetuista hankkeista on ollut viime vuosina huomattava.

Ministeriö on myös tukenut vähemmistöihin kuuluviin nuoriin kohdistuvia hankkeita (mm. valtionavustus turvapaikanhakijanuorille järjestettävään vapaa-ajan toimintaan) ja yhdenvertaisuutta edistäviä hankkeita (valtionavustukset kuntien nuorisotoimille vihapuhetta vastustaviin hankkeisiin) erillisillä, suunnatuilla valtionavustushauilla. Hankkeista saatujen tietojen perusteella näyttää siltä, että ne ovat olleet omiaan edistämään eri ryhmiin kuuluvien nuorten yhdenvertaisuutta.

Valtakunnalliseksi nuorisoalan järjestöksi haluavan on haettava valtionapukelpoisuutta opetus- ja kulttuuriministeriöltä ministeriön antamien ohjeiden mukaisesti. Ministeriö arvioi, täyttääkö hakija nuorisolain 17 §:ssä säädetyt valtionapukelpoisuuden edellytykset.

Edellä 3 momentissa säädetyistä hyväksymisperusteista tai järjestön toiminnan valtakunnallisuusmääritelmästä voidaan poiketa kielellisen tai muun vähemmistön keskuudessa tai toimialallaan valtakunnallisesti edustavaksi katsottavan järjestön osalta edellyttäen, että järjestön toiminnalla kuitenkin on riittävä kattavuus suhteessa järjestön määrittelemään kohderyhmään.

Liite 3. Kulttuuri- ja taidepolitiikan osaston (KUPO) vastaukset

OKM/27/040/2016 Pyyntö

Asia: Toiminnallisen tasa-arvon työryhmä Yhdenvertaisuustilanteen kartoittaminen osastoittain ja yksiköittäin

KUPO/TAKU ja TEK

Lyhyet kuvaukset tai listaukset toimenpiteistä, joilla on edistetty yhdenvertaisuutta ministeriön toiminnassa suhteessa sidosryhmiin tulossopimusmenettelyissä, lainsäädäntöasioissa, viestinnässä ja koulutuksessa.

Yhdenvertaisuuden edistäminen tulossopimusmenettelyssä KUPO:n toimialan virastojen tulossopimukseen on tehty 2018 lisäys: *”XX Virasto raportoi sukupuolten välisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisestä ja konkreettisista toimistaan tulossopimuksen tarkistuksen ja tilinpäätösasiakirjojen yhteydessä”*. Keväällä pidettävissä tuloskeskusteluissa pyydetään toimittamaan voimassa olevat yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat.

Suomen Kansallisteatterin Osakeyhtiön vuosittaisissa tavoitekeskusteluissa pyydetään toimittamaan voimassa olevat yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat.

SESin tulossopimukseen mm. on kirjattu seuraavat tavoitteet:

Tavoite 4: Ehkäistään häirintää ja kaikenlaista epäasiallista käytöstä elokuva-alalta – koulutus, alan sisäinen kehittämistyö ja keskustelu, koulutukseen osallistuvien seuranta,

Tavoite 5: Edistetään elokuvan saavutettavuutta ja esteettömyyttä elokuva-alalla

– elokuvien kuvailutulkkaus sekä heikkokuuloisille tarkoitettu tekstitys pakollinen markkinointi- ja levitystukea saaville tuotannoille.
Asian edistäminen myös elokuvateattereiden suuntaan.

Yhdenvertaisuuden edistäminen lainsäädäntöasioissa

Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain valmistelussa on otettu huomioon yhdenvertaisuus siten, että lain tavoitteeksi on esitetty 2 §:n 2 kohdan mukaan *”edistää kaikkien väestöryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia taiteeseen ja kulttuuriin”*. Lisäksi eri väestöryhmien tarpeiden huomioon ottaminen on sisällytetty kunnan tehtäviin (3§). Tasa-arvo on lain tavoitteissa 2 § horisontaalisena tavoitteena. Esityksen vaikutuksissa on arvioitu sukupuolivaikutukset mm. tasa-arvon näkökulmasta.

Laki yleisistä kirjastoista (1492/2016)

Lain tavoite (2 §): Lain tavoitteena on edistää väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin. Yleisen kirjaston toiminnan järjestäminen (10 §): Yleisen kirjaston tulee olla kaikkien käytettävissä ja saavutettavissa.

Yhdenvertaisuuden edistäminen valtionavustustoiminnassa

Hakuilmoitusten yleisissä perusteissa sanotaan, että hakemusten arvioinnissa ja vertailussa voidaan katsoa eduksi, jos toiminta tai hanke edistää yhtä tai useampaa seuraavista yleisistä tavoitteista, jotka perustuvat ministeriön hyväksymiin strategioihin tai sitoumuksiin; niiden joukossa on tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen, ks. laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) sekä yhdenvertaisuuslaki (1325/2014), joiden periaatteet koskevat myös ministeriön rahoittamaa toimintaa ja hankkeita.

Valtionavustustyöryhmä muotoilee päätöksiin ns. vakiovirkkeen yhdenvertaisuudesta. KUPOn toimialalla on useampia valtioneuvoston ja -avustusta saavia toimijoita, jotka keskittyvät erityisesti yhdenvertaisuuden edistämiseen taiteen ja kulttuurin alalla, kuten Näkövammaisten kirjasto Celia, Kuurojen kirjasto, Selkokeskus, Kulttuuria kaikille – palvelu ja Globe Art Point

Liite 4. Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan sekä lukiouudistuksen osaston (KTLO) vastaukset

Aihe: Toiminnallisen tasa-arvon työryhmä, OKM/27/040/2016

Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto

Ohessa korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osaston vastaus toiminnallisen tasa-arvotyöryhmän osastoille lähettämään toimeksiantoon, jossa pyydettiin kuvaamaan toimenpiteitä, joilla on edistetty yhdenvertaisuutta ministeriön toiminnassa suhteessa sidosryhmiin, kuten tulosoajausmenettelyissä, lainsäädäntöasioissa sekä viestinnässä ja koulutuksessa.

Ohjaus

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja korkeakoulujen välisiin sopimuksiin vuosille 2017–2020 on kirjattu seuraavat korkeakoululaitosten yhteiset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustavoitteet:

- Korkeakoulu yhteisö heijastaa väestön moninaisuutta ja sen toiminnassa toteutuu yhdenvertaisuus ja tasa-arvo (sopimuksen kohta Tavoitetila 2025)
- Korkeakoulut tukevat mahdollisuuksien tasa-arvoa ja edistävät tutkintojen suorittamista tavoiteajassa kaikilla tutkintotasoilla. (sopimuksen kohta Laadukkaasta koulutuksesta nopeammin työelämään)
- Korkeakoulut edistävät tasa-arvoa ja moniarvoisuutta henkilöstöpolitiikassaan sekä perustehtäviensä sisältöjen kehittämisen kautta (sopimuksen kohta Korkeakoulu yhteisö voimavarana).

Lisäksi korkeakouluja on *Kärkihanke 3. Nopeutetaan siirtymistä työelämään* -raportoinnin yhteydessä vuosina 2017 ja 2018 pyydetty raportoimaan myös tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioihin liittyviä haasteita ja toimenpiteitä, kuten esim. opiskelijavalintoihin ja niiden kehittämiseen liittyviä haasteita sekä toimia, joilla korkeakoulut edistävät tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta mm. opiskelijavalinnoissaan.

Suomen Akatemian, Kansallisarkiston, Kotimaisten kielten keskuksen ja Varastokirjaston tulossopimuksissa 2018 todetaan: *"Virasto edistää toiminnassaan sukupuolten välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä kestävä kehityksen toimia ja raportoi näistä toimista ministeriölle. Suomen Akatemia on jo pitkään seurannut tutkimusrahoituksen hakemista ja jakautumista sukupuolittain ja raportoinut tästä ministeriölle".*

Valtionavustukset ja hankkeet

- Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen huomioidaan valtionavustusten haku- ja myöntöprosesseissa.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut vuoteen 2018 saakka kansallisen opettajankoulutusfoorumin uudistamaan opettajien perusopetusta, perehdyttämistä sekä jatkokoulutusta. Foorumi kerää parhaita käytäntöjä, mukaan lukien opettajakoulutuksen sisältöjä kaikilla tasoilla seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi ja poistamiseksi tutkimuksiin ja kyselyihin perustuen. Foorumi on laatinut häirinnän ehkäisystä suosituksen opettajankoulutukselle ja siihen kuuluvalla harjoittelulle.
- Korkeakouluille on myönnetty erityisavustuksia opettajankoulutuksen kehittämishankkeisiin, joilla vahvistetaan mm. tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, esimerkiksi:

Osallisuuden ja ihmisoikeusperustaisuuden vahvistaminen ammatillisessa opettajankoulutuksessa.

- Tavoitteena kehittää toimintatapoja yhteisöllisyydestä, aktiivista otteesta ja ihmisoikeusosaamisesta ammatillisessa opettajankoulutuksessa.

Sukupuolen ja muut erot huomioivan tasa-arvosuunnittelun ja -työn sisältöjen kehittäminen Suomen opettajankoulutukseen (SetSTOP)

- Yliopistojen ja ammatillisten opettajakorkeakoulujen antaman opettajankoulutuksen kehittämisohjelmaa, joka tähtää koulutuksen kehittämisen ohella aineistojen tuottamiseen sukupuolen ja muut erot huomioonottavan tasa-arvosuunnittelun ja -toiminnan tueksi.

Viestintä

- Epäasiallisen käyttäytymisen ja häirinnän ehkäisemiseksi korkeakouluissa on laadittu ohjeistus. Se julkistetaan osana Hyvinvoivat korkeakoulu yhteisöt –visioryhmän loppuraporttia. Visioryhmien työ valmistuu vuoden 2018 aikana.

Lainvalmistelu

- Hallitusten esitysten valmistelussa huomioimme vaikutukset tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen

Liite 5. Kansainvälisten asiain sihteeristön (KAS) vastaukset

Viite: OKM/27/040/2016

Asia: Ministeriön toiminnallisen tasa-arvon työryhmän pyyntöön saada kuvaukset tai listaukset niistä toimenpiteistä, joilla on edistetty yhdenvertaisuutta ministeriön toiminnassa suhteessa sidosryhmiin; KAS:n

OKM:n kansainvälisten asiain sihteeristö vastaa seuraavaa

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja ihmisoikeudet ovat usein esillä olevia teemoja kansainvälisillä foorumeilla. Johdonmukaisesti KAS on tukenut kaikissa asiayhteyksissä näiden ulottuvuuksien pysymistä agendalla tai ehdottanut niiden lisäämistä itse (relevanteista asiayhteyksistä riippuen), jos ne ovat puuttuneet. Tämän päivän maailmanpoliittisessa tilanteessa yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon ja ihmisoikeuksiin liittyvät asiat ovat aika ajoin jopa uhatuina ja niiden esillä pitämiseksi tai edes säilyttämiseksi oikeasisältöisinä jo perinteisesti vaikiuneissa asiayhteyksissä kansainvälisillä agendoilla on siksi tehtävä vakavasti työtä. Jatkuvana uhkana suomalaisesta, ja samalla pohjoismaisesta, tasa-arvo-, yhdenvertaisuus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta katsoen tällä hetkellä on mahdollinen taaksepäin taantuminen.

Viestintä on yksi KASSia erityisesti koskettava asia. Osana työtämme joudumme paljon viestimään kansainvälisiin asioihin liittyvistä sisällöistä monien erilaisten sidosryhmien suuntaan ja kanssa. Viestintään on sisältynyt yhdenvertaisuuteen liittyviä teemoja (esimerkkeinä EU:n, Euroopan neuvoston ja YK/UNESCO:n piirissä tapahtuvat keskustelut ja päätösten valmistelu) ja pyytäässämme vastavuoroisesti näkemyksiä sidosryhmiltämme kulloinkin esillä oleviin asioihin ja tilanteisiin. Tällöin KAS on pitänyt huolen, että viestinnässä kiinnitetään asianmukaista huomiota juuri yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon ja ihmisoikeuksiin liittyviin sisältöihin, kun se suinkin on tarpeen. Kyseisiä teemoja siten mielellisesti priorisoidaan.

KAS:n myös huolehtii sellaisten OKM:n lausuntopöytäkirjojen kokoamisesta ja muotoilusta, jotka koskevat ministeriön useita osastoja tai yksiköitä. Vastaavasti tässä tehtävässä KAS on pitänyt huolen, että erityisesti yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon ja ihmisoikeuksiin liittyvät teemat tulevat asianmukaisesti huomioiduksi ja että ministeriön vastaus sille esitettyihin raportointipyyntöihin tai kysymyksiin on mahdollisimman seikkaperäinen.

Omassa toiminnassaan KAS:lla ei ole tulosolettavia hallinnonalan virastoja tai laitoksia, eikä KAS tee lainvalmistelutyötä.

Omissa henkilöstörekrytoinneissa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökulmia toteutetaan ministeriön rekrytointiohjeistusta noudattaen.

Loppuhuomiona voi todeta, että yhdenvertaisuus on ehkä heikommin ymmärretty ja sisäistetty käsite kuin tasa-arvo ja ihmisoikeudet. Siksi on tarpeen lisätä tietoisuutta asiasta ministeriössä. Yksi tapa voi olla erilliset keskustelu- ja informaatiotilaisuudet henkilöstön kanssa joko koko talon tasolla tai osastojen ja yksiköiden sisällä, ja muistuttaa kaikille mieliin mitä Suomen tämän hetken lainsäädäntö yhdenvertaisuuden osalta todellakin edellyttää.

Liite 6. Ammatillisen koulutuksen osaston (AMOS) vastaukset

Asia: Toiminnallinen tasa-arvoryhmä, OKM/27/040/2016

Ammatillisen koulutuksen osasto (AMOS)

Ohessa ammatillisen koulutuksen osaston (AMOS) vastaus toiminnallisen tasa-arvotyöryhmän osastoille lähettämään toimeksiantoon, jossa pyydettiin kuvaamaan toimenpiteitä, joilla on edistetty yhdenvertaisuutta ministeriön toiminnassa suhteessa sidosryhmiin, kuten tulosohjausmenettelyssä, lainsäädännössä sekä viestinnässä ja koulutuksessa.

Ohjaus

Uusi ammatillisen koulutuksen laki (531/2017) tuli voimaan 1.1.2018. Lainsäädäntö mahdollistaa opiskelijoiden tasa-arvoisen huomioimisen koulutuksessa. Opiskelijalle mm. laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma, joka mahdollistaa yksilölliset opinnot ja voi tarjota sukupuolineutraalit opinnot sekä suuntautumiset eri aloille. Lisäksi laki takaa turvallisen oppimisympäristön, joka velvoittaa koulutuksen järjestäjää ehkäisemään syrjäytymistä ja häirintää.

OKM:n käy vuosittain OPH:n kanssa tulossopimusneuvottelut, jossa voidaan neuvotella yhdenvertaisuuteen liittyvistä toimenpiteistä. Opetushallitus tuottaa mm. tasa-arvoon liittyvää materiaalia koulutuksen järjestäjien käyttöön. Myös OPH:n tekemissä ammatillisen koulutuksen tutkinnonperusteissa tasa-arvokysymykset on huomioitu.

Valtionavustukset ja hankkeet

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen huomioidaan valtionavustusten haku- ja myöntöprosesseissa.

Viestintä

Tällä hetkellä AMOS:lla ei ole menossa erityisiä viestinnällisiä toimenpiteitä. Ammatillisen koulutuksen uudistukseen liittyviä viestintätoimia on tarkoitus toteuttaa laajemmin ensi vuonna yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa. Tässä yhteydessä otetaan huomioon tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulma.

Lainvalmistelu

Hallitusten esitysten valmistelussa huomioidaan vaikutukset tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen.

Liite 7. Talousyksikön (TAL) vastaukset

OKM/TAL 30.11.2018

Viite: OKM/27/040/2016, 7.11.2018

Asia: Ministeriön toiminnallisen tasa-arvon työryhmän pyyntöön saada kuvaukset tai listaukset niistä toimenpiteistä, joilla on edistetty yhdenvertaisuutta ministeriön toiminnassa suhteessa sidosryhmiin

Talouslyksikkö

Talouslyksiköllä ei ole tulosohjattavia hallinnonalan virastoja tai laitoksia, eikä TAL tee lainvalmistelutyötä. Sen sijaan henkilöstörekrytoinneissa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökulmia toteutetaan noudattaen ministeriön rekrytointiohjeistusta.

Talouslyksikkö valtion talousarvion valmistelusta vastaavana yksikkönä osallistuu tasa-arvoasioiden ja valtavirtaistamisen kehittämiseen talousarvion tavoitteenasettelussa. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialan näkökulmasta yhdenvertaisuuden edistämistä koskevien tavoitteenasetteluiden ja toimenpiteiden edistäminen on keskeinen kehittämissuhteeseen myös talousarvioissa.

Henkilöstöresurssi on keskeisin tuotannontekijä ja toimialan palvelujärjestelmien kohde-ryhmänä ovat inhimilliset voimavarat. OKM:n toimialan rahoitusjärjestelmän piirissä on päivittäin 1,2 milj. kansalaista palvelun saajana.

OKM:n sektorilla talousarvioon sisältyy yksi yhdenvertaisuutta koskeva lause; *”Luodaan ja vakiinnutetaan hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan sukupuolten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa”*. Tasa-arvon edistämistä koskevana haasteena talouslyksikkö pitää sitä tavoitteen asettelun irrallisuutta, koska niillä ei ole välitöntä yhteyttä määrärahasoon tai määrärahasidonnaisuutta volyyymiin.

Talouslyksikkö pitää tärkeänä, että tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden talousarviotavoitteiden asettamista kehitetään koko valtiokonsernin näkökulmasta. Tavoitehierarkian jatkuvuus ja velvoittavuus (HO, JTS, TAE, TUSO) ovat myös ensisijaisia samoin kuin indikaattorien selkeys ja läpinäkyvyys.

Liite 8. Yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen osaston (YVA) vastaukset

8.1.2019

Asia: Toiminnallinen tasa-arvoryhmä, OKM/27/040/2016

Yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen osasto (YVA)

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen

1. *Informaatio-ohjaus, esim. oppaat ja ohjeistukset osana virkatyötä*
 - Tasa-arvotyö on taitolaji-opas (Oppaat ja käsikirjat 2015:5) ohjeistus tasa-arvolain (609/1986) mukaisen tasa-arvosuunnitelman laatimisesta.
 - Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti keväällä 2018 varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, toisen asteen oppilaitosten sekä korkeakoulujen oppimisyhteisöjen turvallisuuskulttuuria kehittävän toimintasuunnitelman. Ohjelmassa käsitellään myös häirinnän ehkäisyä.
 - Opetushallitus julkaisi vuonna 2018 tarkemman ohjeistuksen kouluille ja oppilaitoksille seksuaalisen häirinnän ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi, koska se koettiin tarpeelliseksi. Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa (Oppaat ja käsikirjat 2018:4a) on tarkoitettu ensisijaisesti perusopetuksen koulujen ja toisen asteen oppilaitosten työn tueksi.
 - Opetus- ja kulttuuriministeriö kartoitti voimassa olevan lainsäädännön sekä voimassa olevat hallinnonalan ohjeet liittyen kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi vuonna 2018.
 - Opetushallituksen antamiin varhaiskasvatusta ja eri koulutusmuotoja koskeviin määräyksiin esimerkiksi opetussuunnitelman perusteisiin sisältyy kohtia, jotka tarkentavat päiväkotien sekä koulujen ja oppilaitosten toiminta- ja suunnitteluvälitteitä väkivaltaan, kiusaamiseen ja häirintään puuttumiseksi.

2. *Täydennyskoulutukset ja avustukset täydennyskoulutuksen järjestämiseksi:*
- Viimeisimpinä talousarviovuosina TAE:n on sisältynyt valtionavustus *”Koulutuksellista tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin, esi- ja perusopetuksen erityisopetuksen laadun kehittämiseen, siihen liittyvään koulunkäyntiavustajien palkkaamiseen ja opetusryhmäkoon pienentämiseen (enintään) 30 228 000 euroa à”*. (Avustuksen suuruus vaihtelee talousarviovuosittain, ei lakisääteinen eli riippuvainen eduskunnan päätöksestä)
 - Positiivisen diskriminaation avustukset varhaiskasvatuksen järjestäjille 10 000 000 euroa à. (Ei lakisääteinen, riippuvainen eduskunnan päätöksestä.) Tarkemmat toimenpiteet määräytyvät TAE-vuoden aikana.
 - Täydennyskoulutuksen painoalueet vahvistetaan osana OPH:n tulosoajasta

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture

ISBN: 978-952-263-685-0 (PDF)

ISSN: 1799-0351 (PDF)